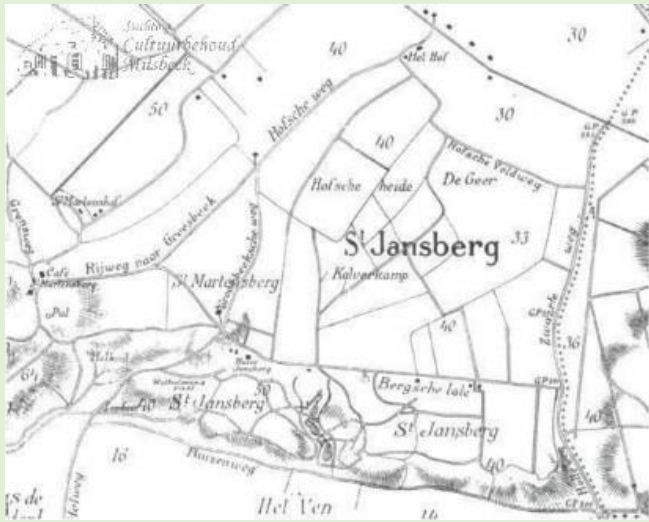


Landgoed Sint Jansberg



Content opmaak: John van de Ven - Milsbeek

Via de Holleweg komt men in het stukje Milsbeek dat de "St. Jansberg" wordt genoemd. Het fragment van de hierboven uit 1912 stammende topografische kaart brengt de "St. Jansberg" met de van oudsher aanwezige bebouwing mooi in beeld. Een deel van de "St. Jansberg" is op Milsbeeks gebied en een deel op Groesbeeks gebied gelegen.

De "St. Jansberg" maakte vroeger deel uit van een landgoed, dat aan de commanderij van St. Jan te Nijmegen moet hebben toebehoord. Vandaar vermoedelijk ook de naam "St. Jansberg". Als "Försterei St. Johannesberg" maakte het vervolgens deel uit van het Kleefse Reichswald. Op 1 januari 1817 werd het Nederlands.

In 1828 werd het gekocht door jonkheer Van Riemsdijk, een Maastrichtse houthandelaar. Zijn dochter trouwde met Barthold F.J.A. van Verschuer en kreeg de "St. Jansberg" als

bruidsschat. Vooral deze laatste bouwde "Huize St. Jansberg" in de 2e helft van de vorige eeuw uit tot het schitterende landgoed dat het rond de eeuwwisseling was.

Vanaf de Holleweg liep er een toegangsweggetje, waaraan een viertal boerderijen stond. In de eerste woonde Zwarte Willem (de vader van Hent Wijnhoven) en in de tweede Leendert Wijnhoven (de vader van Rooie Lindert). Wat verderop woonde Dorus de Mug (de schoonvader van Hens Holthuijzen) en bijna bij "Huize St. Jansberg" Jan dèn Hoan (Lamers). Het gebied 'waar de boerderijen stonden werd "Bergsche late" (op zijn Milsbeeks "loate" genoemd en zou duiden op de afgelegen (verlaten) ligging van het gebied.

De villa



Het kloppend hart van de St. Jansberg was in het begin van deze eeuw "Huize St. Jansberg". Het was een schitterende villa die in Milsbeek "het kasteel" werd genoemd.

Door Van Riemsdijk en baron B.F.J.A. van Verschuer moet het slechts als buitenverblijf zijn gebruikt. De baron had evenwel 5 kinderen. In de laatste levensfase zat jonkvrouw Van Riemsdijk met het probleem, hoe zij haar kinderen ieder een gelijk erfdeel moest geven. Zo moet er besloten zijn het landgoed, dat toen in totaal een 600 ha groot moet zijn geweest, te veilen. Op die veiling werd het gekocht door haar zoon Adriaan D. baron van Verschuer. Deze baron was kapitein in het leger en woonde aanvankelijk in Delft. Hij besloot rond de eeuwwisseling zich hier permanent te vestigen en

"Huize St. Jansberg" ging vervolgens zijn grootste bloeitijd beleven.

De foto die hierboven is afgedrukt, geeft ons een blik op de voorgevel en de weelderig met uitheemse planten gesierde tuin. Links bevinden zich de grote lindebomen, die nog steeds de verloedering getrotseerd hebben en bij de ruïne nog te zien zijn. Rechts staan enkele sequoia's. Van de 3 die er hebben gestaan, is er nog één aanwezig.

De ramen en deuren van de villa waren met prachtige ornamenten versierd en de vensters voorzien van luiken in louverstijl. Boven in die ornamenten moeten zich kleine steentjes met een zonmotief hebben bevonden. Deze zouden uit de restanten van de Romeinse villa, die op de Kloosterberg heeft gestaan, afkomstig zijn.

Boven op het dak was nog een klein torentje aanwezig, waarin een klok hing. Tegen thee- en etenstijd werd daarmee de familie bijeen geluid. Deze was nogal talrijk, want het gezin teldé elf kinderen. Baron Ad van Verschuer overleed in 1924. Zijn vrouw bleef tot haar dood in 1933 in "Huize St. Jansberg" wonen. Daarna is de villa niet meer permanent bewoond geweest door een "Van Verschuer". Het werd tot en met de oorlog weer gebruikt als buitenverblijf of als tijdelijke huisvesting. In 1944 is het "kasteel" verwoest en het is niet meer opgebouwd.

De tuinen

De villa stond niet alleen daar bovenaan de Helweg. Een goed overzicht van wat er allemaal bijhoorde geeft de hierboven afgedrukte luchtfoto, die rond 1930 moet zijn gemaakt. Het middelpunt vormt uiteraard de villa waar we zojuist kennis mee hebben gemaakt.



Voor de villa lag de siertuin met o.a. een cirkelvormig gazon. Dwars er door heen lag een pad waarop de koets weg kon rijden nadat hij voorgereden was.

Achter de villa waren het koetshuis, het tuinmanshuisje en het timmerhuisje gelegen. In het koetshuis bevond zich rechts een volledige woning. Hier hebben o.a. "De Spitse" (Wienand Wijnhoven) en "De Gèle" (Wienand Wienhoven) gewoond. De laatste bijnaam was ontleend aan de gele gelaatskleur. Het koetshuis was het gedeelte dat na de oorlog nog gedeeltelijk intact was en tot 1951 bewoond is geweest door de weduwe van Wienand Wienhoven.

Achter de gebouwen, in de berg ingegraven, bevond zich de ijskelder. Van dit soort kelders zijn er maar een vijftigtal in Nederland bekend. De ijskelder bestond uit een dubbele muur met een hele brede spouw. Na een lange gang kwam je er via een hele

dikke deur binnen. 's Winters werd de ijskelder gevuld met ijsblokken uit de vijvers die we straks nog zullen beschrijven. Op die wijze konden het gehele jaar door groenten, fruit en vlees in de eerste Milsbeekse koelkast worden bewaard.

Het fruit en de groenten kwamen resp. uit de boven- en de benedentuin. De boventuin is rechts van het gazon te zien. Dit was de fruittuin. Links van het gazon is de benedentuin te zien. Deze had 3 niveaus en was helemaal ommuurd. Door trapjes waren de delen met elkaar verbonden. Bovenaan stonden de druivenkassen en de platglasbakken. De restanten van deze tuin zijn nog heel goed zichtbaar

De vijvers

Ook tot de luthof van de St. Jansberg behoorden de 3 vijvers. In Milsbeek is deze plaats ook wel bekend als "De Bergse Put". Het is nu nog een plekje, waar je niet omheen kunt als je de rust en de schoonheid van de St. Jansberg opzoekt.

Zoals de vijvers er nu bijliggen zou je bijna denken dat moeder natuur hier een meesterwerkje heeft verricht. Toch is het niet moeder natuur alleen geweest. Het zijn mensenhanden geweest die de vijvers hebben aangelegd.

In "Wandelingen door Nederland" van 1882 wordt geschreven: "Tot voor weinige jaren waren deze fraaie smaakvolle vijvers onooglijke poelen, maar thans behoren zij tot de uitnemendste sieraden van het goed".



Er staat een tekening in afgedrukt waarop de tweeledige waterval is te zien met aan beide zijden een leeuw, die de wacht houdt. Het is een tekening van het kunstwerk tussen de bovenste en de middelste vijver. Deze leeuwen zijn ook te onderscheiden op de foto, die hierboven is afgedrukt en van eind vorige eeuw moet dateren. Zoals te zien spotten de leeuwen water boven op de waterval en werd het kunstwerk verder afgewerkt met enkele andere fonteinen.

Ook midden in de vijver spoot het water omhoog uit een fontein en met het roeibootje kon, in een sprookjesachtige omgeving, rond de fontein gedobberd worden. Het bootje werd ook gebruikt om te vissen want de middelste vijver was de visvijver. De thans nog levende kleinkinderen van baron Van Verschuer hebben het kunstwerk, zoals het op de

foto te zien is, nooit meer in werking gezien.

Wel hebben ze nog een latere uitvoering gekend, waarbij het water van het onderste plateau naar beneden kwam. Daarboven was een overdekte zitgelegenheid aanwezig. De leeuwen hebben hier nog tot aan de oorlog de wacht gehouden. De oorlog heeft ook hier zijn sloopwerk gedaan: er zijn nog slechts wat restanten van de funderingen en de muurtjes te zien.

De bovenste vijver



De overgrote aanvoer van het water vond plaats via de bovenste vijver. Door de bewoners werd hij de le vijver genoemd. Hij zou het eerste zijn aangelegd en is gelegen op de plaats waar de bron ontspringt. Bij de vijver stond een koepeltje dat hierboven te zien is. Het had een tweeledig doel. Bovenin deed het dienst als theehuisje en van hieruit had men een schitterend uitzicht over alle drie de vijvers. Onder het koepeltje zat het pompgemaal. Dit moet in zijn oorspronkelijke vorm nog door twee paarden in een manege zijn voortbewogen. In de twintiger jaren zijn de paarde-krachten vervangen door een benzinemotor.

De pomp moet vroeger dienst hebben gedaan om de fonteinen tot leven te brengen. Maar belangrijker was de functie van watervoorziening voor de villa met koetshuis, alsmede voor de

boerderij die er het dichtst bij stond. Bij de villa en de boerderij waren grote waterkelders, welke vanuit de bovenste vijver vol werden gepompt. Met de paarden moest voor de villa twee uur en voor de boerderij een uur gepompt worden. Op deze wijze beschikte men boven op de berg in de vorige eeuw al over waterleiding en hoefde de hele diepe waterput, die in vroegere jaren voor de watervoorziening diende, niet meer gebruikt te worden.

De benzinepomp werd jarenlang onderhouden en bediend door Jan van den Berg uit Plasmolen. In de oorlog ging het ontstekingsmechanisme kapot. Het soort magneet dat nodig was voor het herstel was nergens verkrijgbaar. Er restte Jan niets anders dan steeds weer de accu van zijn auto naar boven te sjouwen om de pomp aan de praat te krijgen. Op een gegeven moment was evenwel ook die accu kapot en voor geld noch goede woorden was er een te koop. Toen de nood het hoogste was, was de redding echter nabij. Er stortte een vliegtuig in Plasmolen neer en in de brokstukken zat precies die magneet, die Jan nodig had om de pomp weer te repareren. Opnieuw kon "de berg" van water worden voorzien.

De zwemvijver



De onderste vijver had de functie van badvijver. Aan de zijde van de voet van de St. Jansberg stond ook een badhuisje. Aan de zijde van de Buizenweg was een afrastering aanwezig en rondom de vijver waren paden.

Voor het gezin van B.F.J.A. van Verschuer (die het landgoed als buitenverblijf gebruikte) en het gezin van diens zoon baron AD van Verschuer met zijn 11 kinderen (de jonkers Ot, Frans, Daan en de freules Lies, Klaar, Jules, Els, An, Em, Wil en Til) moet het hier aangenaam verpozen zijn geweest.

Hier kon in de letterlijke zin van het woord een frisse duik worden genomen, want dat bronwater koel is, is natuurlijk bekend. Dat juist die onderste vijver als badvijver werd gebruikt vond waarschijnlijk zijn oorzaak in het feit, dat deze het verst van de bron

gelegen was en dus het minst koude water bevatte.

Het badhuisje heeft er nog tot in de oorlog gestaan. De foto is duidelijk in de laatste jaren van zijn bestaan gemaakt toen de badvijver niet meer als zodanig in gebruik was.

Voor die tijd werd deze vijver (evenals overigens de andere) regelmatig opgeschoond. Alle bladeren, modder en begroeiing werden dan verwijderd om op die wijze kraakhelder water te krijgen. Je kon er dan ook tot op de bodem kijken.

De laatste keer is dit in 1928 gebeurd. Wienand Wijnhofen, de broer van Hent, moet toen het karwei geklaard hebben in oude dienstkleding van de baron. De kapitein in het leger moet Wienand toen aangesproken hebben over het beneden de stand bezigen van het uniform. "As gèj enne andere goat hoale trek ik um uut" moet Wienand gezegd hebben. Even later was de baron met andere kledij verschenen.